

Babil'den 'Kütüp-Uzay'a

From Babylon to 'Libre-Space'

Talât Halman*

Siber-uzay çağı kütüphaneleri kütüp-uzaya çevirmekte. M.S. 21'inci yüzyılda Sibernetik ve Internet, dünyamıza belki de kütüp-netik adıyla anılan devrimci bir ivme kazandıracak.

Dünyanın ilk kütüphanesi M.Ö. 21'inci yüzyılda Babilonya'da kil tabletlerden oluşan bir derme ile ortaya çıkmıştı. Bu başlangıç dört bin yıl boyunca bir geleneğin oluşmasına neden olmuş, içinde bulunduğumuz yüzyılın anıtsal kütüphanelerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Uluslararası Kütüphanecilik Dernekleri ve Kuruluşları Federasyonu'nun Kongresi, anlamlı bir şekilde, çeşitli kültürlerin birlikte yaşandığı bir kent olan İstanbul'da, uygarlıkların açık müzesi olan Türkiye'de yapılmaktadır. Babil ve oradaki kütüphane de Türkiye'nin güney sınırlarından çok uzaklarda değildir.

Yalnızca Babilonya değil, aynı zamanda muhteşem tarihi kütüphaneleriyle haklı olarak övünen eski Mısır, Kudüs, Ninova, Iskenderiye, Yunanistan, Bizans da daha sonraları Türk Osmanlı İmparatorluğu topraklarının birer parçası olmuştur. Bergama ve Efes ve daha birçok eski kütüphanenin görkemle ayakta durdukları yerler bugünkü Türkiye Cumhuriyeti toprakları içindedir.

Fakat eski çağlar tarihinin canevi bölgesinde olan bir yerde biz şimdi kütüphaneleri yok edecek bir devrimin doğuşunu izliyoruz.

Yüzlerce milyon öğrenci, okuyucu, meslek adamı, araştırmacının özel odalarında veya ofislerinde, ellerindeki araçları kullanarak kapsamlı ve ileri sistemlere bağlantı kurmalarını ve herhangi bir kitabı, makaleyi veya belgeyi önlerindeki ekrana getirmelerini görmek artık gerçeküstü bir düşünce değildir.

Bütün bunlar için bir düğmeye basmak, bir kodu bastırmak yeterlidir. Ve kişi neyi görmek veya okumak istiyorsa, en ufak ayrıntısına kadar, tam takım ekranda olacaktır. Her ev, her büro, her kişi gelecek yüzyılın "Dünya

* Türkiye'nin ilk Kültür Bakanı olan Prof. Dr. Talât Halman halen New York Üniversitesi Yakın Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Başkanı ve UNESCO Yürütme Kurulu Üyesidir. Bu makale 20-26 Ağustos 1995 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen 61. IFLA Genel Konsey ve Konferansı sırasında Atatürk Kültür Merkezinde yapılan açılış konuşmasının metnidir.

Kongre Kütüphanesi”nin veya “Uluslararası Kütüphane”nin kendiliğinden bir uzantısı durumuna gelecektir.

Mekke gibi bir ziyaret yeri olarak kütüphane geçmişte kalacaktır. Öğrenmenin mabedine artık hac seferleri yapılmayacaktır. Çölden kaçarak vahaya gidilmeyecektir. 21’inci yüzyılda ve daha sonraları, kitaplar evlerimize konuk olarak gelecekler ve Eskimo şairin dediği gibi, “konuklarımız evlerimizi genişletecekler”.

Fakat kütüphanelerin görkemi bir ekranın asgari boyutlarına indirgenemeyecektir. Kitap ciltleriyle dolu göz kamaştırıcı bir sarayda olmanın verdiği vecde benzer sevinci hissedemeyince, küçücük bir pencerenin üzerine gözlerimizi dikeceğiz. İşte bu küçücük pencere “sanal kütüphane” olarak geleneksel kütüphanelerin yerini tutmaya çalışacaktır.

Kütüphaneler bizleri hep küçüştürdü. Şimdi, insanlığın engin bilgisi ufak tefecik disklerle sığacak kadar büzülebilince, herbirimiz kendimizi, Gülliver gibi, Lilliput diyarındaki devler gibi hissedeceğiz.

Çok sıkışık bir mekân içinde ve uzmanlaşmanın daracık tünellerinde, bir kütüphanenin simgelediği bütünlükten yoksun biçimde okumak, merkezci, kendine dönük bir yaşantıyı andırır. Buna ekrandaki elem diyebiliriz. Fakat duygu bir tür yabancılaşmayı da beraberinde getirmek zorunda değildir. Bunun mistik boyutları da olabilir -- çok özel, zengin içsel kaynaklar, içe dönük patlamalar, ve hatta geniş ufuklara doğru açılan merkez ötesi güçler. Bütün bunlar iç gıcıklayıcı bir narsisizm bile yaratabilir.

Ancak hüznün, kaybetme duygusu ve nostalji de yersiz değildir. Gelecekte kitaplara hiç yer olmayabilir. Kitaplar yavaş yavaş eski sanat eserlerine, arkeolojik objelere, müze parçalarına dönüşecektir. Üç boyutlu kitap tek boyutlu, dümdüz bir imgeye indirgenecektir. Bundan böyle yeni sayfalar çeviremeyeceğiz. Sayfalar ciltlere bağlı olmayacaktır. Ve, ah ne acı, bir kitabı elimize alıp ona dokunmak, onu okşamak, öpebilmek gibi duygusal yaşantılarımız kalmayacak artık.

Estetik bir varlık olarak, somut bir güzellik olarak, seven ve sevilen bir yaratı olarak kitap, yokluk uçurumunun kenarında. Artık yatakta bir kitapla kıvrılıp yatamayacağız. Oysa bu nice yüzyıllardır erotik deneyimlerin en masumu, en asili, olmuştu. Şimdi, pek yakın bir gelecekte, Milli Kütüphanenin tümünü birden mi yatağa alacağız? Ne kadar müstehcen, değil mi?

Ve beklenmedik fırsatlarla karşılaşma şansımız geçmişte kalacak. Kitaplar arasında dolaşırken yepyeni birşey keşfetmenin verdiği o eşsiz sevinci bir daha duyamayacağız. Cinler, periler bizi artık bakır raflara doğru götürmeyecek. Kitap rafları önümüze mucizeler yaratan yollar açamayacak. Öte yandan yeni bilgisayarlarımız bize bibliyografik kaynakları bulmakta, en doğru bilgiye erişmekte yanılmaz bir rehber olacaktır, fakat büyük bir olasılıkla biz kendimizi “süper yollarda” kaybetmek için yeni yollar bulaca-

gız - ve sonunda bunların, herşeye rağmen, "süper yollar" değil de "süper yolsuzluklar" olduğuna inanacağız.

Ortaya attığı tehlikeler ne olursa olsun "kütüphanesiz sistem" in vaat ettiği şeyler hepimizi yaman etkileyip büyülemekte. Yeter ki -düşüncesi bile evlerden uzak olsun- birisi yanlış bir düğmeye basıp bilgisayara yüklü bir milli kütüphanenin içindekilerinin tümünü silmesin.

Buna benzer felaketler dışında, herşeye rağmen, gelecek çok parlak gözüküyor. Devrim başlamıştır ve devrim atalarını ve çocuklarını yiyip bitirmeyecektir. Bizim bildiğimiz türde kütüphaneler artık tükenmektedir. Bundan sonra sahip olmamız gereken kütüphaneler duvarsız ve salonsuz, sıra sıra rafsız kütüphanelerdir. Dünya, 21'inci yüzyılda, yepyeni ve güçlü bir bilgi ve öğrenim sisteminin yelkenlerini açacaktır.

Fakat siz yiğit kütüphaneciler, telaşa kapılıp huzursuz olmamalısınız. Dünyanın en asil ikinci mesleğinin üyeleri olarak bunca yıl çalıştıktan sonra, "süper yollar" nedeniyle "süper gereksiz" duruma düşmeyeceksiniz. Büyük olasılıkla sizler "yolların eşkiyası" ve "yol mühendisleri" olup çıkacaksınız veya "süper yollarda" trafiği yöneteceksiniz.

Ve elbette, geleneğimiz olan kütüphaneler tümünden ortadan kalkmayacaktır. Küçük yerel kütüphaneler belki yok olabilir, fakat belli başlı kütüphanelerin çoğu -milli kütüphaneler ve merkez kütüphaneleri- müzelere dönüştürülecek, sizler ise bunların koruyucuları ve yöneticileri olarak hizmet vereceksiniz.

Kitaplar antika eserlere dönüştükçe, siz de birer antika uzmanı olacaksınız ve kitaplar disklere aktarıldıkça, bibliotekler de diskotekler gibi işlemeye başlayacaktır. Bazılarınız parmak uçlarınızda etrafi dolaşırken "sus" diyeceksiniz. Siz "sus" diyeceksiniz ama kimse duymayacak. Bir diskotekte deneyin bunu hele!

Hiç kimse işitmez aldırış etmez ki! Tüm "dost okurlar", sestem tecrit edilmiş bir hücrede, ekrana burunlarını dayamış, çalışmaya devam edeceklerdir.

Kütüphaneler -eyvah ki- yalnızca birer morg olarak yaşamlarını sürdürülebilirler -bu sözcük elbette öylesine marazi bir hastalığı ifade ediyor ki, bizim sırtımızdan soğuk terler döktürebilir. Gazeteler kendi çarpık bilgelikleri uyarınca, gelecekte herşeyin nasıl olacağını önsezileriyle görmüş olmalılar, çünkü daha kimse kütüphanelerin ölümünün ürpertisini hissetmeden önce gazete idarehanelerinin referans kitaplıklarına batıda 'morg' adı verilmişti.

Şimdi ise, gazetelerin, dergilerin ve süreli yayınların kendilerinin gelecek binyılın başlarında öleceğini tahmin etmek ayrıca ürkütücü bir gerçektir. Bu yayınlar varolacaklarsa, ancak elektronik posta olarak, vakit vakit görüntüye gireceklerdir. 'Elektronik', o kadar tehlikeli ki 'bubonik' denilen vebayı andırıyor.

Bilmem, bu, yüreğinize su serper mi ama, kitap kurtlarını yerini bilgisayar dilinde 'bug' denilen böcekler alacak. Yeni bir çeşit fare "mouse" kemirecek kitapları. Kütüphane dünyası, Türkçeye çevrildiklerinde kulağa acayip gelen terimlerle şenlenecek: Yapay zeka, aptal (dumb) terminaller, yumşacak (floppy) diskler, mutluluk çubukları (joy-sticks), kafa kafaya çarpışmalar (head crashes)...

"Ex libris" (.....'nun kitaplığından) ibaresi "kitaplardan kurtuluş" anlamına gelecektir. Gelecek yüzyılların bir noktasında, öğrenim TV yemekleri veya her çeşit dondurulmuş yiyecekler biçiminde olabilecektir.

Bir bakıma, öğrenmek ve bilgi edinmek, gereksiz -hatta anlamsız- gibi görünecek belki. Beyinlerimizi niçin zorlayalım? Bizim yapmamız gereken tek şey basit bir el becerisi, mekanik bir beceri ile düğmelere basabilmek ve bize bilgiyi verecek olan araç gereçleri kullanabilmektir. Kafalarımızın olaylar ve sayılarla, fikirlerle veya yabancı dil bilgileriyle doldurulmasına gerek yoktur. Akıllı insan, hemen ve her an sonsuz bir "bilgi deposu"na ulaşabilecekse, "su deposu" gibi kullanılmamalıdır. Bilgisayarın dışında başka dilleri niçin konuşalım. İleri düzeyde çeviri makinaları, anında ve eşzamanlı olarak her konuşmayı, her metni, her belgeyi her dile çevirebilecektir.

Bu tür süper-yetkinliklerin getirdiği yararlar, özellikle temel bilimlerin için, mükemmel ve muhteşemdir. Bir tek parmağını oynatmakla her hangi bir kişi tüm arşivlerde, veri bankalarında ve kütüphanelerde toplanmış olan insanoğlunun bütün bilgi birikimine sahip olabilir. Fransızca yazılmış tüm bilimsel kitapların tek bir kişi tarafından okunmasının son örneği, 250 yıl kadar önce gerçekleşmişti. O zamandan bu yana, daracık bir bilimsel uzmanlık alanında bile, mevcut kitapların hepsini okuyabilmek çok zor hatta imkansız oldu. Ama, önümüzdeki yüzyılda, herşey hepimiz için hazır olacaktır. Ancak bunları okumak ve öğrenmek zorunda olmayacağız. Bu Tanrı ile paylaşmaya başlayacağımız bir ayrıcalıktır. Bizler herşeyi bilen küçük ilahlar olma yolundayız. Tüm bilginin erişilebilir olması sayesinde, şükürler olsun, bilginin kendisinden kurtulmuş olacağız. Böylelikle, muazzam boyutlara ulaşacak olan boş vakitlerimizde akıl gücü gerektirmeyen zevklerin ve keyiflerin tadını çıkaracağız.

Sakın ola böyle bir tümcenin boşuna söylenmiş söz olduğunu, hatta daha kötüsü, alay olduğunu, veya, hepsinden de kötüsü, ahlaken aşağılatıcı olduğunu düşünmeyiniz; hemen şunu da doğrulamak isterim ki her zaman için olağanüstü yaratıcı kimseler var olacaktır ve onlar bıkmadan usanmadan çalışacak yeni buluşlar yapacak, üretecek, keşfedecek ortaya birşeyler çıkaracak, böylece insanlığın bilgi deposunu genişletecektir.

Öte yanda, sıradan insanlardan oluşan yığınlar, öğrenimin demokratikleşmesinin en ileri aşamasından sevinçle yararlanacaklar. Yine de burada açıkça görünen bir tehlike vardır: Bilgi, birikmiş olduğu için, daima kullanı-

ma hazır bulunduğu için, birçoğumuz bunu bize bahşedilmiş bir hak olarak algılayacak, bilgiyi edinmeye ve kullanmaya hiç bir gereksinim duymayacağız. Gelecekte insanların çoğunluğu, bilgisayar okur yazarlığının tüm inceliklerini bilecek, ancak gerçek bilgi bakımından en karanlık cehalette kalmayı tercih edecek. Eğer entellektüel yaşamın mutluluğu diye bir şey varsa, bunun çoğu herhâlde robotlara aktarılacaktır.

Bizler fantastik bilgi devriminin eşiğinde durmaktayız. Buradaki "fantastik" kelimesi rastgele seçtiğim bir sıfat veya düşüncesizce kullanılmış bir söz değildir; bu olgunun gerçek anlamda hayal ötesi olduğunu anlatır. İşte önümüzdeki bir kaç yüzyıl bu boyutlarda bir "Enformasyon Çağı", bir "Bilgi Çağı", bir "Evrensel İletişim Çağı" olacaktır.

Biz, bir çağı gömerek hatim indiriyoruz. Hem de bir "uyanış" içindeyiz: Yeni bir yaratıcılık çığırına gözlerimizi açıyoruz.

İnsanlığın dörtbin yıllık geçmişini kütüphanelerin kısa bir tarihine bakarak, dört bölümde inceleyebilirsiniz; bu dört bölüm zaman zaman birbirine karışmış olsa da kabaca kronolojik bir düzen izler:

- 1) Kabile Kültürü: (Sözlü bilgi aktarımları hayali ve gezici kütüphaneler olarak biçimlendi.)
- 2) Logografik Kültür: (Elle yazılmış belgeler, dinlerde krallıkların yararına kullanıldı ve bunlar için özel kapalı kütüphaneler oluşturuldu.)
- 3) Tipografik Kültür: (Basılı kitaplar dağıtıldı, politik ideolojiler yayıldı, ulus-devletler ve demokrasi idealleri öncülüğü yapıldı ve bu dönem herkese açık kütüphaneleriyle belirginleşti.)
- 4) Audio-Visuel Kültür: (Radyo, film, TV, plak ve bant kayıtları, video ve teyp gibi gereçlerin kullanımıyla iletişim mükemmelleşti ve laik öğrenim uluslararası nitelik kazandı.)

Beşinci bölümü oluşturan bundan sonraki dönem, "Evrensel Kültür" dönemi olacaktır. Şimdi kendi devrimci kültürüne sahip yani bir binyıla girmektediriz. Bu dönemin teknolojisi kitapları ve çeşitli basılı belgeleri modası geçmiş kılacak, tekdüze ve tutucu topluluklar veya sıradışı aydınlar yaratacak, esas fikri ikinci plana iterken kullanılan aracı en tepeye çıkartacak, belki de beşeri bilimler çalışmalarını hoşça vakit geçirten bir uğraş haline dönüştürecek, ve hatta öyle kuşaklar yetişmesine neden olacaktır ki, insanlar bir yandan temel özgürlüklere sahip olmanın mutluluğunu yaşarken aynı zamanda itaatkâr ve ahlaki bakımdan zayıf kişiler olarak yaşayacaklardır.

Önümüzdeki dönemde ideoloji, eğer hala vâir olacaksa, büyük bir olası-

lıkla cılız bir olgu olarak kalacaktır. Bugüne dek totaliter ideolojilerin düşü-
şüne tanıklık ettik ve şimdi ise sosyalizm, liberalizm ve kapitalizm gibi söz-
de demokratik ideolojilerin son dönemlerini yaşamaktayız. Yıllar önce ben
“ideolojilerin yaşam ve ölümü” hakkında bir “Halman Yasası” oluşturmuş-
tum. Bu yasa hala doğruluğundan bir şey kaybetmedi.

“İdeoloji bir *idea* (fikir) olarak başlar, bir *ideal*'e (ülkü) dönüşür, ortak
bir *idiom* (söylem) ve *identity* (kimlik) oluşturur, *idolatry* (putçuluk) içinde
tökezler ve sonuçta *idiocy* (aptallık) ile noktalanır.

Belki ideolojilerin yok olması o kadar da yası tutulacak bir olay değildir.
Ama yeni bir çağın şafağı sökerken, öyle görünüyor ki bizler “video kültü-
r”nden daha iyisine sahip olamayacağız, bu “videoloji” ise sonunda “vidi-
ocy” olarak bitecektir.

Çok yaygın bir beklenti ise “megalopolis”lerin siber-uzay çağının sosyo-
ekonomik temelini oluşturacağı beklentisidir. Oysa siber-uzay'ın gerçek di-
namikleri, büyük bir olasılıkla, dünyanın üstünü bir battaniye gibi örten
milyonlarca küçük toplumlar yaratacaktır. İleri teknolojiler insanların bü-
yük yağınlar halinde yaşama gereksinimini önleyebilecektir. Son bir kaç yüz-
yıldır kırsal bölgelerde kütüphanelerin olmaması ve büyük çapta kültürel
faaliyetler yapılmaması en önemli mahrumiyetler arasındaydı.

Benim koyduğum bir başka “Yasa” da “Halman'ın Kentler Yasası”dır.
Bu kesinlikle bir rastlantı sonucu, kütüphanelerin eksikliğini de açıkça orta-
ya koyar.

Büyük bir kent (city) içinde ‘-city’ eki ya da benzeri ekler bulunan te-
rimlerle tanımlanır: *Electricity* (elektrik), *intensity* (enerji yoğunluğu),
density (kesafet), *complexity* (karmaşıklık) gibi.

Büyük bir Kent:

-*immensity* (genişlik), *density* (kesafet), *intensity* (güç yoğunluğu) içere-
melidir,

-*plasticity* (biçimsel oluşuma elverişlilik), *elasticity* (esneklik) nitelikle-
rine sahip olmalıdır,

-*complexity* (karmaşıklık) ve *simplicity* (yalınlık) niteliklerini kendinde
birleştirebilmelidir,

-*diversity* (çeşitlilik), *tenacity* (direncilik), *velocity* (hız), *multiplicity*
(çok yönlülük) ve *ethnicity* (etnik) niteliklerini taşıyabilmelidir,

-kendi içinde *vivacity* (canlılık) ve *laxity* (gevşeklik) sağlayabilmelidir,

-*perspicacity* (keskin zeka) içermeli, *sagacity* (akıllılık, ariflik), *curio-
sity* (merak), *audacity* (cüret) ve *eccentricity* (tuhaflık) için *propensity* (özel
nitelikler) gösterebilmelidir,

-*pomposity* (azamet) ve *generosity* (cömertlik) öğelerine sahip olmalı-
dır,

-elbette hiç bir zaman *mendacity* (yalancılık), *duplicity* (hilekarlık),

rapacity (açgözlülük), *perversity* (ahlaksızlık) ve *ferocity* (vahşet) gibi özellikler bakımından *paucity* (eksikliği) yoktur.

-en azından bir büyük *university* (üniversite)'ye sahip olmalıdır.

-Hiçbir zaman *adversity* (zorluklar) olmadan yaşayamasa da, bir kent daima *virtuosity* (sanatta virtüözlük), *luminosity* (aydınlık) ve herşeyin üstünde *mutluluk* (felicity) için yaşamın en üst kapasitesine erişmeli ve bunu o düzeyde sürdürebilmelidir."

Ne üzücüdür ki bu repertuarda yaratıcı sanatları ve kütüphaneyi ifade eden "-city" sözcükleri yer almıyor. Bu kavramların dışında herşey yerli yerine oturuyor. Kütüphanesiz bir kent nasıl tam bir kent olabilir? Fakat belki de bütün bunlar bir kehanet işaretidir: Çünkü yarının büyük kentleri bir kütüphaneye sahip olmayacak, bir kütüphaneye gereksinim duymayacaktır. Büyük bir kütüphanenin vereceği her türlü hizmet, çok yeterli ve elverişli biçimde, dünyanın herhangi bir yerinde bulunan merkezi bir bilgi bankasından elde edilebilecektir. Belki eğitimin kendisi bile tamamen "uzaktan eğitim" olacaktır.

Bütün bunlar enfes heyecan vericidir. Hatta kitaplara, kendilerini güvende hissetmek için bir battaniyeye sarılır gibi sarılanlar, veya kitaplara ve diğer yayınlara dokunarak, bilgilenmek ve hoşça vakit geçirmek amacıyla ellerinde tutanlar bile, "kütüp-uzay" teknolojisinin sunduğu muhteşem beklentileri kabullenmek eğilimindedirler.

Yeni Bilgi Çağı'nın yaratabileceği olumsuz ve kötü etkilerle ilgili olarak dört "kâbus" beni rahatsız ediyor.

Birinci Kâbusum: Öğrenimin geçersiz olabileceğini öngörüyor, çünkü bilginin hap gibi hazır ve kolay erişilebilir olması, bilgi edinme sürecini gereksiz, külfetli ve yapay duruma getirecektir.

İkinci Kâbusum: Siber-uzay küreleşmesinin lobotomiye dönüşeceği konusundaki korkulardan oluşuyor. Bu lobotomi, belki de yalnızca özürlülük yaratacak olan tekdüzeliğe ve tutuculuğa yol açabilir.

Üçüncü Kâbusum, bazı toplumlarda, yeni tip bir istibdat ortaya çıkacağına, bir diktatörün ya da oligarşinin, sizer-uzay güçlerine egemen olup en anlamsız bir sansür ve baskı yönetimini uygulayabileceğine ilişkin kaygılarımdır.

Dördüncü Kâbusum şu: Yeni Çağ'da teknolojik alanda ileri ülkelerin egemenlik sürdüreceği öngörüldüğünden, belki dünyanın geri kalan kesimleri yeni bir entellektüel, bilimsel ve politik sömürgecilik altına girecek.

Evet işte benim dört kâbusum. Bunlara bir de, dünya çapındaki bilgi sisteminin, bir çok ülkelerde yaygın olan televizyon programcılığının evrenselleşmesi gibi bir olasılığı ekleyin. Bugün düzinelerle ülkede televizyon izleyicileri şiddet, müstehcenlik, ahlaki değerlerin horlanması, umutsuzluk, yıkıcılık, terör ve cinayetle karşı karşıyadır. Bu şiddet programcılığının, eği-

tim ve eğlence adına, tek bir merkezden yönetilerek bütün yeryüzünü kapsadığını bir düşünün.

Ancak benim en büyük korkum Siber-uzay'ın sanayileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki uçurumu daha çok genişleteceğidir. Bu korkunun geçerliliği yeterince doğrulanmıştır. Türkiye'deki durum, bunu kanıtlayıcı bir örnektir. Yalnızca ekonomik olanaklarımız ve teknik uzmanlığımızın, Batı teknolojisinin büyük alımlarıyla başabaş gidemeyecek kadar yeterli olmaması değil, ayrıca geleneksel kaynaklarımızın da az olması bunu kanıtlar. Kitaplara bir indeks gözüyle bakalım: Bizim tek başına en büyük kütüphanemiz -Milli Kütüphane- toplam 1.500.000 cilt kitaba sahiptir. Bunu Amerika Birleşik Devletleri'nde 24.000.000 kitaplık koleksiyonu olan Kongre Kütüphanesiyle, tek başına 13.000.000 ciltlik kitabı olan Harvard Üniversitesi Kütüphanesiyle, 7 milyon kitaplı New York Halk Kütüphanesi, 6.5 milyon kitaplık Boston Halk Kütüphanesiyle karşılaştırınız. Amerikan kütüphanelerinden (halk veya üniversite kütüphaneleri) en az 200 tanesinin koleksiyonlarında bizim Milli Kütüphanemizde bulunan kitap sayısından çok daha fazlası yer almaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin bu denli mahrumiyet içinde olmaları, kaynaklardan böylesine yoksun olmaları, kederlenmek için bir nedendir.

Benim bir kederim de bu ülkede bir okuma sendromu olması gerçeğidir. Nüfusu 60 milyonu, okur yazarlık oranı yüzde 80'i aşkın bir ülkenin çok daha fazla okuması beklenir. Son 25 yıldır toplam gazete satışı neredeyse hiç değişmemiştir. Kitap satışları artmadı dense yeridir. Her yıl yayımlanan kitap sayısı düşmüştür.

Oysa bu toplumun daha çok okumasına ilham verecek güçlü rehberler olmuştur. Bizim nüfusumuzun yüzde 99'undan fazlası Müslümandır ve İslam'ın peygamberi demiştir ki: "Bilgiyle, kitapla, yazılı herşeyle bir dakika uğraşmak bile altmış yıl ibadetten daha yararlıdır."

Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin saygın yaratıcısı Cumhurbaşkanı Atatürk demiştir ki: "Bir ulus okumaya karşı çepeçevre ilgi geliştiremezse, cehalet yaygınlaşacak ve bilgisizlikten doğacak felaketler hiç bir zaman durulmayacaktır."

Devlet binden fazla yerel halk kitaplığı açtı. Türkiye'de yaklaşık 60 üniversite ve 600.000 üniversite öğrencisi vardır. Buna karşın okuma çok yavaş gelişmektedir.

Belki de Siber-uzay Çağı bizi ve diğer gelişmekte olan ülkeleri kurtaracaktır. Yeni teknoloji kestirme bir yol olabilir. Bu beklentiyle ilgili düşler kuruyorum:

Gelmekte olan Devrim hakkında dört güzel hayalim var:

Birinci Hayalim: yeni enformasyon teknolojisi ile dünyada işlevsel, yararlı ve tam bir okur yazarlık düzeyine erişileceğini öngörür.

İkinci Hayalim: cehaletten kurtulmuş insanlık vizyonunu taşır; geliş-

menin teşvik edildiğini, salgın hastalıkların ve erken yaşta ölümlerin kalmadığını, siber-uzay'ın yarattığı iletişim ve öğretim mucizeleri ile sanat ve bilimin tüm dünyada çiçek açtığını düşler.

Üçüncü Hayalim: yeni bir evrensel bilim ve insanlık anlayışı sonucu evrensel demokrasiye katılım, uygar, namuslu ve onurlu bir yaşamın mümkün kılınacağı önsezisini içerir.

Dördüncü Hayalim: tüm toplumların ve kişilerin, teknolojik uygarlığın hizmetlerinden yararlanırken kendi özgün kültürlerini kaybetme acısını çekmeden, diğer inançlar, doktrinler, kültürel değerlerini hoşgörü ve uyum içinde öğrenebilecekleri küresel bir rönesans düşüdür.

Sahip olduğum hayaller gerçeklerin bir vaadidir. Ancak enformasyon teknolojisinin kendisinin bir hedef haline getirilmemesi gereği çok iyi anlaşılmalıdır. Teknoloji yalnızca bir vasıta, bir araçtır - aydınlanmış bir kente doğru giden yalnızca bir otoyoldur. Bütün yollar CD-ROM'lara çıkmaz. Bizi cehaleti oluşturan cehennemden çıkarıp, aydınlanmayı oluşturan cennete götürecek Siber-uzay'dan yararlanmalıyız.

İşte bu, IFLA, UNESCO, Birleşmiş Milletler, bütün üniversiteler, bilim dünyası, kültür, eğitim ve iletişimin önünde duran büyük bir mücadele alanıdır.

Babilonya'dan bugüne, kütüphaneciler dünyanın entellektüel mirasını korumuşlardır. Şimdi kütüphaneciler "kütüp-uzay" adını verdiğim döneme geçişi gözleyecekler, ona nezaret edecekler. Yerine getirilecek görev Enformasyon Çağını tüm insanlığa hizmet verme ideali ile küresel gelişme için en doğru strateji ile, hayalleri ve gerçekleri oluşturan değerler ile donatıp güçlendirmektedir.

İşte bu, dört yalın kelime ile, "kütüphaneciliğin ışık saçan prizması"dır.

Çeviren: Meral Alakuş